

nincs, csak hang. Különösen külföldön jó az, ha ilyenkor a vázlatpontot vetítjük ki, hiszen ha a hallgatóság vagy a mi nyelvtudásunk különböző szinten van, az írott anyagból legalább sejtik a hallgatók, hogy miről is van szó.

- A kézírás többnyire csúnya, ezért ha lehet, ne mutassunk be kézzel írt föliákat, ábrákat. Ha elkerülhetetlen, hogy matematikai képletek is szerepeljenek, akkor két eset lehetséges:
 - Teleírjuk az egész oldalt képekkel, hadd ijedjen meg a néző, hogy mi milyen okosak vagyunk és mennyit dolgoztunk, hogy ezt mind fel tudtuk írni, ki tudtuk számolni.
 - Vagy írjuk fel a legegyszerűbb formájában a képletet és magyarázzuk el, hogy abban mi mit jelent, és miért kell pont ezt a formulát használni.
- Geológusok tudják és gyakorolják is, hogy egy-egy földtani fényképre oda kell rakni a geológuskalapácsot, vagy egy geológust, hogy például a rétegek vastagságáról legyen fogalmunk. Ez néha egy-egy geofizikai műszer mellett is jól mutatna, el tudnánk képzelni, hogy teherautónyi berendezésről, avagy egy egyszerű kézi műszerről van szó.
- A poszter előadásokról is pár szót. Az is legyen olvasható. Persze nem 10 cm távolságból, hanem fél méterről is, azaz ne 8–12 pontos betűkkel írjuk tele a lapot, hanem legalább 24–30 pontossal. Ne akarjunk egyetlen A0-ás oldalra mindent bezsűfolni, törekedjünk a lényegre, csak azt magyarázzuk el, amit feltétlenül el kell mondani. Akit nagyon érdekel, az majd odamegy és

kérdez. A poszteren is legyen logikus a felépítés, lehessen tudni, hogy hol kezdődik, merre folytatódik és hol a vége. A különböző méretű és dőlő vagy vastag betűk segítségével lehet kiemelni a legfontosabb mondanivalót. De a jóból is megárt a sok, ne használjunk kettőnél több betűtípust egy poszteren. Az ábrák itt is minél szemléletesebbek, annál jobb. Inkább több legyen az ábra és kevesebb a magyarázat, de minden ábráról lehessen tudni, hogy mit akar bemutatni.

- Bevezettük az 5 perces poszterismertetések mind az ifjúsági ankéton, mind a vándorgyűléseken. Jó, ha az előadók előre tájékozódnak, hogy ilyenkor milyen vetítési lehetőségek és mennyi idő áll rendelkezésre. Általában 2–3 fólia belefér, és 5 perc bőven sok a figyelemfelkeltésre. A cél az, hogy odacsalogassuk az érdeklődőket a mi poszterünkhöz.
- Ha meg van szabva, hogy mikor kell a poszter mellett állnunk és információt adni, akkor az időt tartsuk be, tiszteljük meg az érdeklődőket azzal, hogy ott vagyunk. Hasznos, ha kinyomtatva is nálunk van néhány példány az anyagból, amit az érdeklődő kezébe tudunk nyomni, ha úgy látjuk, komolyan foglalkozik a témával.

Tisztelt Kollégák, írhatnám, hogy aki eddig elolvasta, azé a fele királyságom, de optimista lévén bízom benne, hogy nincs ennyi fél királyságom. Ha csak egyetlen előadó is megszívleli a tanácsaimat, már nem volt hiábavaló mindezt papírra vetni.

Hegybíró Zsuzsanna

AZ IFJÚ SZAKEMBEREK ANKÉTJÁNAK EGY NEM-HIVATALOS FOLYTATÁSA

Az alábbi levélhez nem sok magyarázat kell, talán csak annyi, hogy az eredményhirdetés előtt minden jelenlévő kézhez kapta — ennek ellenére a levél szerzője saját lábán, sértetlenül távozott a helyszínről.

Tisztelt Ifjú Szakemberek és egyben Szerzők!

Az indított ennek a levélnek a megírására, hogy nemrég egy szövegtervezet vitája során egy fiatalnak semmiképp sem nevezhető, tiszteletreméltó műszaki szakember szájából elhangzott: „Én nem tudom eldönteni, mi magyartalan és mi nem, ehhez nekem nincs fülem.” Szerintem az anyanyelv helyes használatához nem fül kell, de ettől függetlenül az ilyen védekezést ugyanúgy szégyellnivalónak érzem, mint amikor egy humán szakember azzal büszkélkedik, hogy számára már a szorzás is túl bonyolult.

Feljogosítva pedig azért érzem magam véleményem kinyilvánítására, vagy ha úgy tetszik, tanácsadásra, mert az elmúlt évek, évtizedek során több száz, talán ezernyi előadás kivonat fordult meg a kezemben, magyar és angol egyaránt.

Ifjú szakemberekről lévén szó feltételezhető, hogy az elkövetkezendő években még sok-sok előadás kivonatot fognak készíteni. Ha csak kis mértékben is sikerül növelni a sikeres, azaz elfogadott kivonatok számát, akkor már volt értelme ezt a két-három oldalt papírra vetni.

Kezdjük egy számomra kissé érthetetlen, mégis gyakran előforduló dologgal. Többnyire az előadás kivonat mellett egy jelentkezési lapot is ki kell tölteni, és azon szerepel az előadás címe is. Talán még egyszer sem fordult elő, hogy a két cím — a jelentkezési lapon és a kivonaton szereplő — mindenkinél megegyezett volna. Nem volt nagy az eltérés, de mégis a szerző figyelmetlenségéről árulkodott.

Folytassuk a tartalommal. Teljesen feleslegesek az ilyen mondatok: „Kísérleteket végeztünk és az előadásban ezek eredményeiről számolok be.” „Több módszerrel dolgoztam fel az eredményeket és ezeket összehasonlítottam egymással.” Ennél sokkal többet ér egyetlen mondat arról, hogy mi lett a kísérletek eredménye, vagy melyik módszert találtam a legjobbnak és miért. A példaként bemutatott semmitmondó mondatok nemcsak az előadás értékelését nehezítik meg, hanem valamiképp a szerző lustaságára, vagy még rosszabb esetben arra utalnak, hogy a kísérletek egyelőre még nem jártak eredménnyel, az összehasonlításnak még csak az elején tart a szerző és fogalma sincs, mi fog kisülni az egészről.

Következik a forma, mégpedig két szempontból is. Az egyik a ma már szinte kötelező, elektronikus formában történő kivonat beadás. Hacsak nincs pontosan megadva, hogy milyen betűtípussal, betűnagysággal, sortávval, margóval kell a szöveget írni, a címet, a szerző(k) nevét hogyan kell kiemelni, azaz milyen stíluslapot kell hasz-

nálni, nem érdemes művészi kivitelre törekedni. A programfüzet összeállításánál úgyis valamilyen egységes formát érvényesít a szerkesztő és munkája sokkal könnyebb, ha a kivonatokat a lehető legegyszerűbb formában küldik be. Természetesen más a helyzet, ha a szervezők úgy döntenek, hogy a programfüzetben a nyomtatásban beküldött formában jelentetik meg a kivonatokat.

Ennek a módszernek kétségtelen előnye az, hogy az elektronikus posta és a különböző szövegszerkesztők okozta torzulások nem okoznak problémát. Azt hiszem, mindenkielőfordult már, hogy a szövegében szereplő különleges karakterek egy máshol történt kinyomtatás során eltűntek vagy éppen valami egészen más jelent meg helyettük. Ennek elkerülésére alkalmazni lehetne a nyomdai kéziratoknál már régóta használt módszert, például a görög betűk nevét ki kell írni valahol a margón, így az esetleges torzulások kiküszöbölhetők. Képleteket csak végszükség esetén szabad használni, borszalmas dolgok történhetnek velük.

Remélhetőleg rövidesen elterjed az a módszer, hogy a kivonatokat a rendezvény honlapján keresztül lehet beküldeni és akkor legalább az ellenőrizhető, hogy a képernyőn valóban az jelenik-e meg, amit szeretnénk.

A másik szempont a szöveg megírásának néhány formai követelménye. Gondoljunk arra, hogy a kivonattal valószínűleg olyanok foglalkoznak, akik nem annyira jártasak szakterületünkön, mint mi magunk. Ezért a számunkra egyértelmű és akár naponta használt rövidítések is rejtvényt jelentenek a kívülállók számára. Teljesen érthető volt annak a bírálónak a kifakadása, aki már harmadik éve kapott előadás bejelentést egy csodálatos új módszerről, de még mindig nem tudott rájönni, mi is az (arról nem beszélve, hogy az angol nyelvű kivonatban a módszer orosz nevének kezdőbetűi szerepeltek). Nem hiszem, hogy nagyon fárasztó lenne legalább egyszer kiírni a teljes nevet, utána zárójelben a rövidítést, amit ezután már nyugodtan lehet használni.

Elkertülhetetlen, hogy szót ejtsünk a helyesírásról, az érthető és magyaros fogalmazásról. A helyesírás ugrás-szerű javulását hozta magával a helyesírás ellenőrző programok használata, ezzel — egy kis figyelemmel — az elütések is kiküszöbölhetők. Marad azért még hiba. Csak egy példa: egészen mást jelent az, hogy „egyelőre” és „egyenlőre”. A helyesírás ellenőrző természetesen mindkettőt elfogadja, hiszen mindkettő értelmes szó. De nem ugyanaz a kelő pontosság és a kellő pontosság sem. Rosszszabb esetben a létező, de nem odaillő szó nevetségessé vagy éppen ellenkező értelművé teheti a mondanivalót.

Sokkal nehezebb kérdés a szakmai kifejezések írásmódja. Példáimat az ankétára beküldött kivonatokból vessezsem, de senkit sem akarok megbántani. Vannak egyértelmű hibák. Nincs piezométer, pásztászó elektronmikroszkóp és owerhauser magnetométer, csak piezométer, pásztázó elektronmikroszkóp és Overhauser magnetométer. Ki használja helyesen a többnyire idegen kifejezéseket, ha nem az adott szakterület művelője? Tudom, hogy vitatott, paleozoós vagy paleozoós a helyes írásmód, előfordult mindkettő. Mint az a programfüzetből kiderül, én a paleozoós írásmódot tartom jobbnak. Felsőkréta, felsőkréta vagy felső kréta, esetleg késői kréta? Ebben az esetben az első változatra szavaztam, bár angol mintára, ahol más kifejezést használnak, ha időbeli be-

sorolásról vagy térbeli helyzetről van szó, talán a késői kréta a legjobb.

Sokszor elmondták, leírták már, hogy egy tudományos munka — legyen az diákköri dolgozat, előadás kivonat, doktori disszertáció — nem a benne szereplő idegen szavaktól vagy a nyakatekert fogalmazástól válik értékessé. Mennyivel jobb a geomágneses, mint a földmágneses? Szebb a quarter, kvarter, mint a negyedkor vagy negyedkori? Nem arról van szó, hogy tilos idegen, főként már meghonosodott szavakat használni, akár a stílus változatosabbá tétele érdekében is. De azt azért lehet kifogásolni, hogy a létező magyar szó egyszer sem fordul elő, csak az idegen.

Ájánlok egy egyszerű próbát annak eldöntésére, egyértelmű és világos-e mondanivalónk megfogalmazása. Szerencsére, ma már feltételezhető, hogy minden ifjú szakember tud legalább egy idegen nyelven. Próbálják meg saját kivonatukat lefordítani. Ki fog derülni, hogy milyen nehéz megbirkózni a hat-nyolc soros körmondatokkal, hogy idegen nyelven világossá válik, pongyola, félreérthető a megfogalmazás. Egy kívülálló számára magyarul is ugyanezek a nehézségek jelentkeznek.

Végül egy kényes kérdés, amelyet provokatív szándékkal vetek fel és elnézést kérek önkényes beavatkozásomért. Sokszor vitatkoztam már arról, hogy miért esik más elbírálás alá a Qqtyini Limonádés Homokpala, a hortobágyi fürgelábú nünüke vagy a tőzeglápi durranó pattantyú? Hogy világosabb legyen: miért kellene a különböző földtani formációkat nagy kezdőbetűvel írni? Az élő természeti lények megnevezését magyarul kis kezdőbetűvel írjuk. Egészen más szabályok érvényesek a németben, az angolban, idegenek a magyar nyelvtől. Miért kell nekünk átvennünk? Jó néhány napja ártírtam a formáció neveket és még nem dőlt össze a világ. Igaz, a nagy kezdőbetűvel való írásmódnak sem volt semmi káros következménye.

Lehet, hogy egy elkövetkező ankétón közösen is meg tudjuk vitatni a most felvetett kérdéseket. Egyelőre — és nem egyelőre — most csak azt kérem, ha bármilyen, tehát egyetértő vagy elutasító véleményük van, vagy találok érdekes, kifogásolható vagy éppen követendő nyelvi jelenséggel szakmájuk területén és van idejük, kedvük hozzá, egy jövőbeni megbeszélés kiinduló anyagaként tudassák velem. Elérhetőségem:

ictor@elgi.hu (Azért nem vero@elgi.hu, mert nem szeretem az eltorzított neveket. Az ékezetek elhagyása ennél kellemetlenebb helyzeteket is teremthet.)

Telefon: 363 7840, fax: 353 7256.

De megkapom az üzeneteket a Magyar Geofizikusok Egyesületének Titkárságán keresztül is, tel. 201-9815, vagy geophysic@mail.mtesz.hu.

Abban a reményben, hogy senkit sem bántottam meg, lesz némi eredménye a leírtaknak, kívánok minden ifjú szakembernek hasznos időtöltést, szélesedjék szakmai látóköriük, a bátor előadóknek pedig kívánok sikeres szereplést.

Budapest, 2000. március 6.

*Verő László
a programfüzet lektora
az Ifjú Szakemberek Ankétja zsűrijének tagja
a Magyar Geofizikusok Egyesületének titkára*

Nagy örömmre szolgált, hogy rövid időn belül választ kaptam KISS Ada doktorandusztól, aki beleegyezett elektronikus üzenete átszerkesztett változatának közlésébe. Íme az üzenet:

Kedves László!

Igen gondolatébresztő volt a debreceni Ifjú Szakemberek Ankétján odaadott levele (tanácsai), és mivel hosszabb útra készülődök, ezért gyorsan (és lehet, hogy nem elég kiforrottan) szeretnék néhány gondolatot hozzatenni.

Először is köszönet, hogy valaki egyáltalán vette a fáradságot, és leírta a véleményét, nem beszélve arról, hogy alapvetően teljesen jogosak az észrevételek és csak néhány pontban nem értek egyet. Mivel én geológus vagyok, csak e témájú dolgokra tudok reagálni.

Itt van mindjárt a paleozoós kérdés. Valóban, nincs ez sehol lefektetve, de ezt mindenki a második hosszú ó-s változattal használja. Nekünk tulajdonképpen van egy geológus „helyesírási szótárunk”, ami KÁZMÉR M.: Angol-magyar geológiai szótár néven fut, és általában ez az etalon a helyesírásnál. Életem során eddig egyetlen olyan kivétellel találkoztam, ahol megoszlanak a vélemények ez pedig a jura vagy júra, itt mindkettő helyes. (KÁZMÉR M. egyébként rövid u-val használja.)

A felső-kréta, felsőkréta, késő kréta kérdés pedig egyértelmű (nekünk). MINDIG KÜLÖN KELL ÍRNI, kis betűkkel. Ha egy kalapálható közettről van szó (mondjuk egy platform mészkőről), akkor azt mondjuk, hogy a felső kréta platform kifejlődésű volt. Ha időről van szó (mondjuk egy tektonikai fázisról), akkor azt mondjuk, hogy a tektonikai fázis KORA késő kréta. Ha tehát litosztratigráfiai egység, akkor felső (középső, alsó) xy, ha kronosztratigráfiai, akkor késő (középső, kora) xy.

A legnagyobb baki azonban szerintem a formációnevek kis betűvel írása volt.

1. Borzalmasan sérti a szemet (merthogy minden egyes geológiai munkában nagy betűkkel írjuk — mondjuk, hagyomány, és mi alapján változtassunk 100 éves dolgokat?).

2. Az én esetemben abszolút (az *abszolút* szó helyett itt én inkább *egyáltalán*-t írnék. — T. L.) nem mindegy, hogy csatkaí kavics vagy Csatkaí Kavics. Mert míg a tőzeglápi durranó pattantyú csak egyetlen dolgot jelent (gondolom valami madarat), addig a csatkaí kavics nem EGYÉRTELMŰ. Ha nagy betűvel írom, akkor tudom, hogy arról az oligomiocén formációról van szó, ami uralkodóan kvarckavicsokból áll, és torrens eredetű. Ha kis kezdőbetűkkel írom, akkor viszont bármelyik, Csatka községben található kavicsösszletről van szó (sőt megkockáztatom, akár a sóderrel is, amelyik a pap kertjében áll), mondjuk akár a Csatkán is megtalálható Csehbányai Formációról. Ugyanígy a budai márga, ahol egyáltalán nem mindegy, hogy a Budai Márgáról vagy a Bryozoás Márgáról van szó, pedig mindkettő megtalálható Budán, tehát budai márga.

Én ennyi kivetnivalót találtam, de egyáltalán tényleg köszönet érte, hogy valaki papírra vetette ezeket a dolgokat. Jó szerencsét kíván

Kiss Ada (doktori hallgató)

Úgy gondolom, a fentiek nemcsak az ifjú szerzőket érintik, így egyelőre még két üzenetet közlök.

Kedves Ada!

Őszintén szólva nem nagyon hittem, hogy valaki reagálni fog és főként ilyen hamar. Nagyon köszönöm.

Mivel én nem geológus szemmel nézem a dolgokat, engem viszont a sok felesleges nagybetűs szökezdés zavar, mint a magyar nyelvtől idegen szókás. Sok más helyen is divatba jött, de most éppen a geológiáról volt szó. Azért tettem szóvá, mert a nagybetűs írásmódban más indokokat látok, mint amiket említett. Például van, aki a „kormány” szót csak nagybetűvel tudja írni, ez a túlzott tisztelet jele akar lenni. Továbbmenve, a „kormányrendelet” is nagybetűs szó lett. A formáció nevekkel kapcsolatban igaza lehet, de azért érdekes lenne megnézni, hányszor szerepel önállóan a név és hányszor a „formáció” szóval együtt. Ha többségben van a név+formáció, akkor vagy nem terjedt el eléggé a megkülönböztetés említett módja, vagy felesleges, mert a név után kívánczik a formáció is. Nyelvtanilag — szerintem — a formáció név nem tulajdonnév, márpedig csak azt kell nagy kezdőbetűvel írni. Hogyan írná például azt, hogy „balatoni nádas”?

Az említett szótárt én is használom, de úgy látszik, nem mindenki. Az írásmódokra vonatkozó példákat ugyanis nem kitaláltam, hanem a beküldött kivonatokból vettem. Ha a levelemmel csak azt értem el, hogy a nem vitatott írásmódok közül a jövőben valamivel többen használják majd az elfogadottat, akkor nekem megérte.

Ez volt az én üzenetem KISS Adának (a levél közlésével kapcsolatos kérést most kihagytam), erre is kaptam választ.

Kedves László!

Annak ellenére, hogy úgy érzem, enyhén pongyola volt az a levél, tartalmát illetően ma is tartom az álláspontom, így hát nem bánom, ha megjelenik a Magyar Geofizikában. Kicsit úgy érzem, hogy egy hirtelen megírt néhány gondolat érdemtelen erre, de ha ezzel elindul valami, akkor mégis megérte.

Az érveléseit egyébként értem, de jó lenne egy vitafórum erről az egész témáról. Nekem például az nem tetszik, hogy bizonyos angol kifejezéseket lehetetlen magyarra fordítani (vagy idétni) például: autosequence thrusting vagy thin-skinned thrusting vagy piggy-back basin. Angolul pedig tényleg borzalmasan festenek magyar cikkekben. De ha már kialakul valami vitafórum ezekről (akár a news-on is, amit KÁZMÉR M.-on kívül talán senki nem használ), akkor annak közösnek kellene lenni (geofizikus-geológus), mivel rengeteg az átfedés és azt a felesleges gátat is jó lenne átszakítani a két szakma között. Lehetne ez is egy híd, mint ahogy az Ankét is az volt.

Üdvözlettel

Kiss Ada

Most már a tisztelt olvasókon a sor azt eldönteni, épüljön-e tovább a híd és remélem, azon már túl vagyunk, hogy a fő kérdés: hosszában vagy keresztben?

Verő László